
JOSEP M. CASTELLÀ LIDON

GRAMÀTICA, INTERACCIÓ I ORGANIZACIÓ INFORMATIVA EN EL DISCURS ORAL

It is a curious fact that we know relatively little about how spoken language works. (...) it remains true that constraints and regularities inherent in speaking –what we might call the grammar of spoken language– are so little understood.

Wallace Chafe 1992: 17.

Conversation is one of the most pervasive, as well as intricate, forms of human social organization. (...) Further, the vocal and nonverbal activities of the participants within the turn produce highly structured products.

Charles Goodwin 1994: 199.

1. UNA GRAMÀTICA AMPLIADA

La migradesa històrica en l'estudi de la llengua oral es pot explicar com el cas de l'artista que va representar la seva estimada tan perfecta que la imatge va cobrar vida, i ell la va preferir a l'original. I en poc temps, la primera dona va caure en desgràcia i va ser bandejada per tothom com una versió incorrecta i degradada de la seva substituïda. La lingüística, com l'art, no és gens immune a la idealització –al contrari, en algunes teories hi és postulada com a fonament.

Als inicis de l'ús de l'escriptura a la Grècia antiga, hi ha haver una reacció intel·lectual contrària: Sòcrates i Plató hi veien una amenaça per a l'univers del pensament dialèctic oral. Però ben aviat van canviar les coses i dins del mateix món clàssic es va començar a concebre l'escriptura com a font de puresa i l'oralitat com a causa de corrupció. La mateixa noció etimològica del mot *gramàtica* –de *gramma*,

‘lletra’ – ja n’indica l’adscripció al nou món grafocèntric que va iniciar-se aleshores i que de llavors ençà és dominant en tota la cultura occidental.

No cal repetir aquí les paraules dels autors que han assenyalat, amb matisos diferents, la necessitat de l’estudi de l’oralitat i, específicament, d’una gramàtica de la llengua oral.¹ Fins i tot, s’ha defensat que aquesta gramàtica hauria de tenir unes bases pròpies, les del «codi oral», diferents del «codi escrit». A l’altre extrem, també hi ha qui reclama, i amb raó, una gramàtica de l’escriptura literària, per explicar fenòmens que les gramàtiques existents, basades en una versió descafeïnada de la llengua estàndard, no resolen.

En la nostra opinió, la gramàtica de l’oral ha de ser la mateixa que la de l’escriptura. És cert que les diferències entre tots dos modes són més que notables, com les de dos dialectes molt distants d’una llengua –tant que molts parlants, fins i tot alfabetitzats, dominen poc l’estil del «dialecte» escrit. Però parlar de dos codis diferents en el sentit ple del terme seria erroni. Ara bé, la diversitat interna d’aquest codi conjunt és prou gran com perquè la gramàtica comuna incorpori uns principis que ampliïn l’abast del que generalment s’entén per *gramàtica*.

En primer lloc, la gramàtica no pot identificar-se amb la sintaxi.² Ha d’incorporar l’estudi de la forma (fonologia, morfologia, sintaxi), del significat (semàntica) i del sentit (pragmàtica) –en termes de Briz (1998), ha de ser una *pragmagramàtica*. La forma lingüística, per més que constitueixi un sistema de lleis regulars, no és independent dels significats que vehicula, ni de les estructures cognitives que la possibiliten, ni de les funcions socials que desenvolupa, ni de les característiques físiques que la suporten i en què es materialitza. La gramàtica global de la llengua ha d’explicar el funcionament del que és prosòdic, el que és sintàctic i el que és pragmàtic, que es combinen i contribueixen conjuntament a la construcció dels enunciats orals. I ha d’incloure també les unitats particulars que la llengua escrita ha desenvolupat de manera autònoma (la paraula gràfica, l’oració, el paràgraf, la puntuació, l’homografia, els recursos tipogràfics, les convencions de disseny i d’edició dels gèneres escrits, etc.).

En segon lloc, encara que les estructures sintàctiques es limitin a l’oració, la gramàtica ha de donar raó de la successió de les oracions i ha d’explicar com

1. N’esmentem només alguns: Aracil (1978), Briz (1998), Carter i McCarthy (1995: 141), Cortés (1986), Crystal (1980), Narbona (1995), Salvador (1984) i Viana (1986).

2. Per exemple, en la *Gramàtica del català contemporani* de Solà, Lloret, Mascaró i Pérez Saldanya (eds.) (2002), hi ha tres blocs: fonètica i fonologia (427 pp., 13,4 %), morfologia (562 pp., 16,5 %) i sintaxi (2.242 pp., 70,1 %). En les obres equivalents de l’espanyol i l’italià, només hi ha sintaxi i morfologia, i sintaxi, respectivament. L’avantatge per a la sintaxi és aclaparador. S’ha consumat el procés que es va iniciar fa segles amb l’abandonament de la retòrica i que culminà no fa tant amb la proclamació de la centralitat de la sintaxi en la lingüística.

s'organitzen les formes i les idees en el discurs. Aquest nivell *més enllà* de l'oració és tan bàsic que, com diu Viana (1990: 85), és en realitat *més ençà*, en allò fonamental, en la gènesi de cada enunciat en el pensament i en la relació social. I en tercer lloc, la gramàtica ha d'afrontar el repte de la diversitat, tant diacrònica –ja incorporada per la lingüística cognitiva, que també ha trencat els límits de la sintaxi–, com geogràfica, social i funcional, en la línia de Labov (2000), que considera que l'estudi lingüístic no és complet si no incorpora d'una manera intrínseca la variació i el canvi.

Es a partir d'aquesta darrera perspectiva, la de la variació social i funcional, que es pot bastir una gramàtica que abraçi oralitat i escriptura. No com sovint ocorre, que es tracta l'oral com una peculiaritat, en un darrer apartat dedicat a les rareses, sinó a l'inrevés. La llengua oral és natural, constitutiva de l'espècie humana, és la normalitat quantitativa i qualitativa, i la llengua escrita n'és l'extensió, la particularitat i l'especialització. L'escriptura es desenvolupa amb posterioritat ontogenètica i filogenètica, és coneguda i practicada encara avui dia per només una part de la humanitat, i fins i tot en les societats basades en l'escriptura com la nostra, l'oralitat continua sent l'activitat quotidiana més habitual.

L'aparició de l'escriptura és coetània –o n'és la causa, segons els autors– del desenvolupament de la filosofia i de la ciència. Es pot argumentar, segurament amb part de raó, que el nucli comú de la sintaxi oral i escrita ha de ser més proper a aquesta darrera, perquè l'arquitectura de l'oració es va desenvolupar com una destil·lació pròpia de la literacitat, una abstracció racional del sistema de la llengua, a mesura que l'ésser humà incorporava els principis de la lògica als seus processos de pensament. Que l'arquitectura de l'oració és lògica és innegable, però això no significa que la llengua ho sigui sempre, ni que la sintaxi hagi de ser l'única explicació del llenguatge, ni la central, ni que l'oralitat sigui incompleta o incorrecta.³ Una transcripció *escrita* d'una conversa oral real sempre semblarà mancada, errònia, caòtica, perquè es mira des d'una perspectiva escrita –com diu Halliday (1985a: xxiv) «*reduced to writing and made to look like a dog's dinner*». El desconcert de l'analista no pot ser la mesura de l'objecte analitzat. Si no es *mira* ni s'*analitza*, sinó que se *sent* i es *viu*, la conversa és ben completa, els interlocutors no hi troben pas res a faltar, la llengua oral és just com ha de ser.

Si som capaços d'analitzar l'oralitat sense el prejudici grafocèntric, en la vacil·lació no s'hi veurà indecisió sinó mobilitat creativa; en l'anacolut, no trencament sinó reformulació; en la repetició, no redundància sinó adaptació a la producció en temps real; i en l'elisió, tal com assenyala Viana (1990: 84), no s'hi veurà dèficit sinó síntesi. Només es podrà construir una gramàtica adequada si la llengua oral se situa en

3. Les causes majors del grafocentrisme i del menyspreu de l'oralitat no són en la filologia ni en la filosofia, sinó en el paper de l'escriptura en l'estratificació social i en la necessitat del poder de fiscalitzar els fluxos comunicatius i controlar l'establiment de la memòria col·lectiva en una societat.

un pla de normalitat i s'estudia sense el biaix pejoratiu. La gramàtica bàsica de la llengua és la de l'oralitat, i la de l'escriptura és derivada, n'és l'ampliació –i, en diversos aspectes, n'és la versió restringida.

2. LA NATURALESA LINGÜÍSTICA DEL MODE ORAL

Per a nosaltres, la primera definició de la llengua oral és sociolingüística. En les societats escrites, l'oralitat és un dels dos modes en què es manifesta el llenguatge, segons les condicions físiques de producció del missatge (canal *acústic* o *auditiu* i canal *gràfic* o *visual*). Les propietats bàsiques del canal auditiu han estat comentades a bastament en molts llocs (immediatesa, interacció cara a cara, caràcter efímer, producció sobre la marxa, etc.), i juntament amb les convencions socials que regeixen els gèneres discursius, expliquen la major part de les característiques dels discursos orals.

El gènere prototípic de la llengua oral és la *conversa quotidiana* o natural –col·loquial, informal, espontània, privada, de tema general i amb distribució lliure de torns de parla–, però la combinació de les diverses opcions dels registres dóna lloc a una *gradació* entre la llengua oral i escrita prototípiques. En les societats occidentals del nostre moment històric, oralitat i l'escriptura són estils, no són absoluts. Hi ha una colla de gèneres intermedis que resulten del desplaçament del discurs del diàleg al monòleg, de la improvisació a la planificació, de la informalitat a la formalitat i del generalisme a l'especialització, d'acord amb els paràmetres que poden veure's a la figura 1.

Com a conseqüència d'aquestes combinacions, hom pot trobar fàcilment discursos orals –en el sentit d'«acústics»– que tenen un estil proper a l'escriptura, i discursos escrits –en el sentit de «gràfics»– que tenen un estil que s'aproxima o imita l'oralitat, sense que ni els uns ni els altres acabin arribant del tot a l'altre pol. L'estil oral i l'estil escrit són el que anomenem el *mode* del registre: el mode és de naturalesa lingüística, mentre que el canal és físic o material. A continuació presentem en una llista heterogènia algunes de les característiques lingüístiques de l'oralitat que han assenyalat diversos autors (Biber 1988, Briz 1998, Castellà 2002, Payrató 1988, Viana 1990, entre altres), agrupades d'acord amb alguns dels factors expressats a la figura 1:

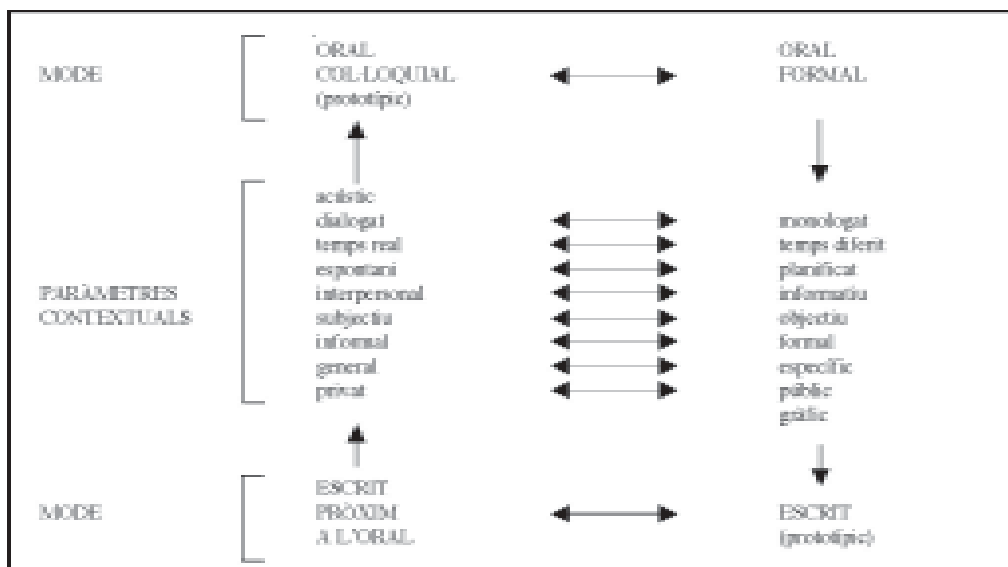

Figura 1 - Paràmetres contextuals en la gradació oral-escrita

1- *Materialitat acústica*: so, entonació, accent, ritme, unitat tonal (UT), joc fonètic, timbre personal.

2- *Interacció cara a cara*: multimodalitat (gest, mirada, expressió facial, proxèmia, codis culturals); dixi de persona, de lloc i de temps; vocatiu; estil directe i indirecte; elisió; sintagmes en ús absolut; pressuposició i implícit; torns de parla i actes de parla; construcció conjunta dels enunciat; cooperació-competició; cortesia, temps de present i de passat, interrogatives.

3- *Producció en temps real*: progressió temàtica encapsulada en UT, restricció RUT, repetició, reformulació, baixa densitat informativa (*type/token*, longitud de mot i de clàusula, mots gramaticals vs. lexicals, mots de freqüència alta), estil verbal (distribució de noms, verbs, adjectius, adverbis i preposicions), connexió oracional i textual polivalent, sobreconnexió en el discurs oral monologat, generalització lèxica, paral·lelismes, omplidors o mots-crossa, formes de la referència endofòrica, cohesió lèxica.

4- *Relació interpersonal*: expressivitat, figures retòriques, intensificació, atenuació, eufemisme, reneç, informalitat, interjecció, subjectivitat, formes personals del verb, ús escàs de la passiva morfològica.

5- *Camp general o especialitzat*: absència o presència de termes, estructures i convencions del discurs especialitzat, pocs mots abstractes, poca nominalització.

6- *Àmbit privat o públic*: gèneres i pràctiques socials orals i estructures discursives associades.

No hi ha dubte que un desenvolupament mínimament acurat dels trets consignats en aquesta llista demanaria una obra molt extensa i constituiria una autèntica gramàtica –i més– de la llengua oral, que ara per ara la lingüística catalana –i la de la majoria de llengües, potser amb l'excepció parcial de l'anglès– només estaria en condicions d'oferir d'una manera incipient.

En un intent benintencionat de col·laborar-hi, en els apartats següents d'aquest article destacarem alguns elements que creiem que cal tenir en compte en la descripció de la llengua oral: a) la unitat tonal, b) la progressió informativa: la restricció *RUT*, c) les categories gramaticals: l'estil verbal, d) la composició clausal: subordinació i oralitat, i e) la connexió textual: organització i polivalència.

3. LA UNITAT BÀSICA DE LA LLENGUA ORAL: LA UNITAT TONAL (UT)

El discurs oral en conjunt és de *naturalesa multimodal*: hi destaquen el gest, la mirada, l'expressió facial i el timbre personal de la veu de qui parla, que units al ritme i a l'entonació conformen un estil propi que caracteritza cada parlant. En aquesta multimodalitat, els mots hi juguen un paper secundari. L'oralitat presenta la persona mateixa com a missatge, i en cas de contradicció entre les paraules i la resta dels elements, el receptor es queda amb aquests darrers i resta valor a les paraules –simplement, no se les creu. El conjunt de la comunicació oral no es pot estudiar ni amb transcripcions i ni tan sols amb enregistraments en àudio –amb tota la complexitat tècnica que aquest afirmació suposa.

En la part relativa al llenguatge verbal, diversos autors han assajat d'establir unitats mínimes que expliquin el funcionament del discurs oral –algunes fins i tot comunes amb la llengua escrita, tot i que la majoria d'aquestes solucions són de caràcter entonatiu (vg. Castellà 2002: 353-364). On hi ha un acord pràcticament unànimement és en el fet que no hi ha una unitat sintàctica equiparable a l'oració de la llengua escrita (Blanche-Benveniste 1991, Crystal 1980, Halliday 1985b, Miller 1995). En el discurs oral, la unitat bàsica no és sintàctica sinó prosòdica: és la *unitat tonal* (UT), derivada de la conformació acústica de l'oralitat (Chafe 1994, Hidalgo 1997, Prieto 2002a i 2002b). D'una banda, respon a una necessitat articulatòria elemental: la respiració demana una interrupció regular de la vocalització, la pausa; d'altra banda, la combinació

de la intensitat –síl·labes tòniques– i de l'evolució del to –accents tonals– configura una corba melòdica que transmet per si mateixa informació semàntica i pragmàtica. La UT delimita i organitza el discurs oral i és la base –el recipient– que conté tant el flux informatiu com les estructures sintàctiques, que queden encapsulats en aquesta unitat natural de la llengua oral.

La UT coincideix sovint amb una oració simple o amb un sintagma –mai no parteix un sintagma, si no és per vacil·lació o per reformulació. Una estructura sintàctica també pot superar l'àmbit de la UT i abraçar-ne diverses. Segons Chafe (1994), la UT en anglès coincideix amb una oració simple en un 60 % d'ocasions i té una mitjana de 4,8 mots quan és *substantive* (=fa aportació de significat) i d'1,4 mots quan és *regulatory* (=consisteix en interjeccions o marcadors discursius de funció organitzadora). En català (vg. taula 2 més avall), hem trobat una mitjana de 3,6 mots en la conversa i de 7,7 mots en la classe magistral.

Des del punt de vista del contingut, la UT sol incloure un tema i un rema, o només un dels dos (vg. apartat següent). I pel que fa a les unitats pragmàtiques, pot incloure un o més actes de parla i alhora una UT o més d'una és inclosa en els torns de parla o en unitats superiors. El torn de parla és, lògicament, una unitat fonamental de la conversa, però no de la llengua oral monologada, que s'organitza en moviments temàtics i altres unitats que depenen del gènere.

Un cop descartada l'oració (=sentence) com a unitat de la sintaxi de l'oral, queda pendent de trobar alguna unitat sintàctica més o menys operativa que pugui ser comuna amb la llengua escrita i ser, per tant, la unitat de «la llengua». Per a Crystal (1980: 159), Perera (1984: 183) i Halliday (1985b: 66), aquesta unitat és la *clàusula*, entesa com a unitat equivalent, en termes de la nostra tradició gramatical, a) a una oració simple, b) a cadascuna de les oracions coordinades entre si, c) a una oració subordinada, i d) a l'oració principal d'una construcció de subordinació –i llavors la principal esdevé una clàusula complexa que inclou la segona. Aquesta concepció de clàusula, sobre la qual no hi ha acord unànime,⁴ és a parer nostre la més flexible per a la llengua oral, perquè s'adapta amb més facilitat a la UT. La relació entre les unitats sintàctiques i la unitat prosòdica en la llengua oral i l'escrita és la que presentem a la taula següent:

4. Per exemple, per a Cuenca (1996) la clàusula té sempre una posició inclosa, com els sintagmes, de manera que les oracions unides per coordinació tenen dues o més clàusules, però les unides per subordinació només una.

Taula 1 - Unitat sintàctica comuna a oralitat i escriptura

MODE	ORAL	ESCRIT
Unitats exclusives	Unitat tonal (prosòdia)	Oració gràfica (sintaxi i puntuació)
Unitat comuna	Clàusula (sintaxi)	

La delimitació de les UT en discursos orals reals enregistrats presenta una considerable dificultat tècnica. Tenint en compte que els criteris sintàctics i informatius poden ajudar-hi, però han de ser secundaris per definició, queden principalment quatre elements prosòdics: les pauses, la corba melòdica, l'accent tonal principal i la inflexió final. Però cap d'aquests quatre elements és del tot regular (p. ex., les pauses poden divergir en gran mesura i a vegades haver-n'hi de relativament llargues dins d'una UT i de molt breus entre les UT) i, a més, hi ha encavalcaments entre els parlants i interrupcions –i intents d'interrupció– de l'un a l'altre. Per això, la transcripció de les UT depèn en part de la subjectivitat dels transcriptors i, sobretot, dels criteris emprats en cada corpus. Així, les transcripcions del *COC* (*Corpus Oral de Conversa Col·loquial*) del *CUB* (*Corpus Oral de Català Contemporani de la Universitat de Barcelona*) tendeixen a la segmentació en unitats breus, moltes de les quals coincidirien amb el que Prieto (2002a) anomena *grups menors*. En canvi, les transcripcions de l'espanyol del grup *Val.Es.Co* o del *Corpus del Habla de Almería* solen delimitar grups tonals més extensos. No sembla que la diferència hagi de ser estructural de cada llengua –en tot cas, caldria demostrar-ho–, i el més segur és que l'estil de transcripció influeixi en l'analista.⁵

5. A parer nostre, la transcripció del corpus d'Almeria facilita una classificació dels usos connectius com a delimitadors d'unitats discursives majors, com les que congruentment presenten Cortés i Camacho (2005). Lògicament, en el moment en què es transcriu ja s'està definint el que hi haurà més probabilitats de trobar –i que potser és el que es busca.

En resum, les unitats presents en el discurs oral, més enllà del fonema i el mot, són d'ordre prosòdic (UT), sintàctic (sintagma, clàusula, clàusula complexa), informatiu (tema, rema) i pragmàtic (actes, torns, moviments, intercanvis, etc.). Totes aquestes unitats es relacionen i s'encavalquen entre si, però és la primera, la UT, la que actua de base sobre la qual s'inclouen i es distribueixen les altres.

4- LA PROGRESSIÓ INFORMATIVA: LA RESTRICCIÓ RUT

En el discurs oral la informació flueix de manera simultània a la interacció i la transacció estrictament informativa ho fa alhora que l'emotiva i la interpersonal. El gest, la mirada, l'entonació i la paraula es combinen per a la realització d'actes de parla globals, d'acord amb els objectius comunicatius dels interlocutors.

En aquest conjunt, el llenguatge verbal assumeix, entre altres, la tasca de contenir els significats informatius. En una interacció en *temps real*, tant l'emissor com el receptor coincideixen en la necessitat que la densitat informativa no sigui excessiva, que els nous continguts estiguin dosificats de manera que permetin al qui parla de construir els enunciats i organitzar el discurs sobre la marxa, i al qui escolta de processar-lo i interpretar-lo sense una sobrecàrrega cognitiva.

L'organització de la informació es basa, en la llengua oral i en qualsevol mena de discurs, en l'articulació tema-remà, que, com ja hem dit, en l'escriptura s'encapsula en l'oració i en l'oralitat es distribueix en les UT. Atesa la necessitat d'una densitat informativa processable, la dosificació de la informació en la llengua oral es fa d'acord amb el principi *one new idea at a time*, en el que Chafe (1992 i 1994) anomena *The One New Idea Constraint*. És a dir, el procediment normal, no marcat, és que a cada UT hi aparegui una idea nova, i que aquesta idea no s'expressi a través del subjecte gramatical –el subjecte sol ser temàtic i, per això, sovint elidit.

Aquesta restricció, que podríem formular com RUT, «*un Rema per UT*», fa que un enunciat de l'estil de «*El jove atractiu va intervenir amb significativa eloqüència*» no es produeixi mai en el discurs oral informal –llevat que els qui parlen siguin persones que tinguin molt integrat el model oral formal i ja no sàpiguen abandonar-lo (és el virus dels qui «parlen com un llibre»). La llengua oral preferiria enunciats com ara «*i el tio era jove | i era guapo, eh?, el tio | i va parlar, buf, que en sabia la hòstia! | que tothom es va quedar | amb la boca oberta... | així, mirant-se... | uau, que bé que parla!*», acompanyat de gestos i expressions facials que indicarien admiració i intensitat (exemple *ad hoc*).

El conjunt de fenòmens sintàctics, lèxics i expressius que s'han desplegat en aquest exemple –menys compactació, més mots, més verbs, més clàusules, més subordinació, més interjeccions, més expressivitat– l'anirem comentant en els apartats següents. Aquí ens limitarem a assenyalar que la restricció RUT dona lloc a textos esponjosos, poc densos informativament, repetitius, redundants en el bon sentit del

terme –la redundància positiva, necessària–, que avancen a poc a poc perquè és el que cal en el context on apareixen. La mesura de la densitat en el discurs oral informal (conversa quotidiana) i en l'oral formal (classe magistral), respecte de l'escrit (prosa acadèmica), és la que s'indica a la taula 2 (Castellà 2002 i 2004).⁶

Taula 2 - La densitat informativa en la llengua oral –informal i formal– i escrita

DENSITAT	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Repetició mitjana de mots (<i>token/type</i>)	5,7	4,7	3,3
Longitud mitjana de mot (en caràcters)	3,6	4,3	4,9
Longitud mitjana de clàusula (en mots)	5,8	7,3	10,6
Longitud mitjana d'UT (oral) / Oració (escrit) (en mots)	3,6	7,7	40,1
Percentatge de mots gramaticals (vs. lexicals)	65,9 %	59,2 %	55,0 %

Tots els indicadors de la taula 2 assenyalen en la mateixa direcció: el caràcter esponjós de la conversa, en què cada mot es repeteix fins a 5,7 vegades, la majoria de mots són breus, de 3,5 caràcters per mot, les clàusules tenen una mitjana de 5,8 mots i els grups tonals, de 3,6 mots –en l'estil de transcripció del *COC* del *CUB*. Pel que fa al percentatge de mots gramaticals respecte del de mots lèxics, el text oral el té més alt que l'escrit, de manera que la preponderància de la prosòdia i de la pragmàtica per sobre de la sintaxi no es tradueix en una reducció del nombre de mots gramaticals, sinó al contrari. És a dir, el pes de la gramàtica en conjunt, en la concepció àmplia que hem comentat més amunt, és encara més gran en l'oralitat.⁷

6. La recerca de Castellà (2002) es va fer sobre una mostra de 80.096 mots, dels quals 27.254 de converses, 26.374 de classes magistrals i 26.468 de textos acadèmics.

7. És per això que Halliday (1979) fa l'afirmació, que d'entrada sembla sorprenent, «*contrary to what many people think, spoken language is on the whole more complex than written language in its grammar; and informal spontaneous conversation, especially sustained and rather rapid conversation, is the most grammatically complex of all*».

En la densitat hi influeixen també els altres fenòmens relacionats amb la producció en temps real: la repetició, la vacil·lació i la reformulació. L'analista està acostumat a abordar els textos escrits i orals com a objectes estàtics i complets, un cop acabats, impresos o enregistrats. Però el procés de la comunicació és diferent del de l'anàlisi. En la realitat de la comunicació tot discurs –també l'escrit– és generat i interpretat en la línia del temps. Ja ho van assenyalar Marslen-Wilson (1976), amb la *hipòtesi de la descodificació contínua*, i hi han insistit Goodwin (1994) i Cortés i Camacho (2005). Aquests darrers expliquen el procés de recepció –i nosaltres hi afegiríem el de producció– com una activació de nodes mentals lèxics i conceptuals, pròxims o llunyans entre si, per mitjà d'instruccions de transmissió o de desviació immediata cap a altres nodes, si les hipòtesis inicials de relació fallen. Tot plegat, a una velocitat de vertigen: de mitjana, un mot polisèmic s'ha desambiguat en relació amb el seu entorn lingüístic i pragmàtic al cap de 0,8 segons, alhora que ja s'està processant fonèticament, morfològica, sintàctica, semàntica i pragmàtica l'enunciat següent.

La vacil·lació i la reformulació són operacions normals en la producció discursiva, en què el parlant està en ple esforç de transformació dels esquemes mentals (de naturalesa cognitiva) i les intencions (de naturalesa emotiva i factual) en una successió de mots i estructures lingüístiques i multimodals que vehiculin el missatge. El parlant comença, decideix, canvia de camí, s'ho pensa, hi torna, inicia una digressió, és interromput, reprèn la direcció perduda, decideix dir-ho d'una altra manera, reformula de nou... És aquesta la virtut –i no el defecte– del'oralitat, una mobilitat extraordinària, un anar i venir continu per cercar els mots que expressin millor el que es vol dir o que siguin millors per aconseguir el que es persegueix, o ambdues coses alhora.

L'organització del discurs es completa amb les estructures més globals de les seqüències textuais prototípiques –narrativa, argumentativa, etc.– i de cadascun dels gèneres orals. A continuació oferim i comentem un fragment de conversa que exemplifica algunes de les qüestions que hem exposat.⁸ Hi hem assenyalat subratllats els temes i amb negreta els remes.⁹ Els mots en rodona normal són generalment connectors, organitzadors del discurs i interjeccions.

8. Es tracta de la conversa 07 del *COC* del *CUB* (APC1999-0250). Hi conversen tres interlocutors al menjador de casa, abans de dinar: MMM, la mare, mestressa de casa; PPP, el pare, pastisser; i CME, la filla, estudiant universitària. En aquest passatge la mare explica al pare els detalls d'una visita oftalmològica de la filla, la qual col·labora esporàdicament a la narració.

9. Els fragments en negreta tenen intensitats remàtiques diferents, que no hem pogut indicar. D'altra banda, en el cas de les formes compostes del verb, hem subratllat com a temàtic el verb *haver*, perquè conté el subjecte elidit. En canvi, en la perífrasi *haver de*, hi hem destacat el caràcter remàtic del significat d'obligació.

58	MMM	(.. 0.55) i llavors <u>li</u> : ha mirat e:- —
59	MMM	<u>li ha</u> posat les gotes_
60	MMM	i al cap d'una estona::_
61	MMM	(.. 0.95) <u>al cap d'una estona li ha mirat els ulls\</u>
62	MMM”	(.. 0.55) i ha dit que::_
63	MMM	(. 0.18) que estava bé\
64	MMM	(.. 0.43) que no tingués daixò_
65	MMM	que fins l'any que ve es pot esperar un al- —
66	MMM	(.. 0.56) <u>esperar a l'any que ve</u>
67	MMM“	que no té re\
68	MMM	p(e)rò que_
69	MMM	que <u>li faran</u> aquesta altra prova_
70	MMM	perquè:_
71	MMM—	(... 1.11) i llavors <u>aquella noia</u> :_
72	MMM	dius_
73	MMM	doncs <u>espera't\</u>
74	MMM	(.. 3.0) i <u>ens ha</u> fet entrar am un atre puesto_
75	CME	(. 0.10) i <u>m'ha</u> regalat <u>les gotes</u> que—
76	CME	<u>m'haig de posar unes gotes</u> abans d'anar-hi\
77	MMM	(. 0.15) <u>abans d'anar-hi</u>
78	MMM	<u>aquí casa</u> _
79	MMM	<u>s'ha de posar unes</u> :s—
80	MMM	<u>dugues menes de gotes\</u>
81	MMM	que <u>aquella noia</u> ens e les ha donades\
82	PPP	(. 0.29) bueno\
83	PPP	p(e)r <u>això fins al gener</u> ja no\
84	CME	(. 0.17) [sí:\]
85	MMM	[bueno:\]
86	MMM	p(e)rò <u>aquella noia</u> :_
87	MMM	<u>ha</u> buscat la llista_
88	MMM	i <u>li ha</u> donat lo més aviat que ha p- —
89	MMM	<u>que han pogut\</u>
90	PPP	(. 0.26) xxx va bé [1 conèixer- <u>la</u> veus\]
91	MMM	[1 perquè si no es tindria] que <u>espera:r</u> _
92	MMM	(. 0.13) [2 i e- —]
93	PPP	[2 i <u>t'ha</u> conegut\]
94	MMM	(. 0.15) [3 sí::_]
95	PPP	[3 <u>t'ha</u> conegut\]

96	PPP	vaia\]
97	PPP	[4 a tu també\]
98	MMM	[4 i ens ha dit_]
99	MMM	i jo li he dit_
100	MMM	dic ai_
101	MMM	la Maria Carme ha estat ingressada aquí a Sant Prau_ (sic)
102	MMM	i d'urgències_
103	MMM	i a Sant Pau diu_
104	MMM	m'ho haguéssiu di:t\
105	MMM	(. 0.16) diu_
106	MMM	jo ja l'haguera anat a veure unes quantes vegade:s\
107	CME	(.. 0.54) sí p(e)rò_
108	CME	què has de pensar que:_
109	CME	has de dir-li a ella [1 {(??) perquè}] et vingui a veu[re\ 2]

En aquest fragment es pot observar el compliment gairebé estricta de la regla *RUT*, amb molts dels temes elidits i amb més abundància de remes, tot i que hi ha UT que són exclusivament temàtiques. La seqüència dominant és la narrativa, amb fragments de discurs directe i indirecte, sempre encapçalats per formes del verb *dir*. Hi destacarem els aspectes següents:

a/ Les UT de 63 a 70 constitueixen una citació en discurs indirecte dependents de l'«*ha dit*» de 62. Coincideixen a tenir un caràcter remàtic i l'estructura sintàctica de subordinades substantives de complement directe introduïdes amb la conjunció *que*. Són una mostra de l'abundància de la conjunció *que* per introduir UT en una clàusula complexa d'una certa llargària: «(.. 0.55) *i ha dit que::_* | (. 0.18) *que estava bé* | (. 0.43) *que no tingués daixò_* | *que fins l'any que ve es pot esperar un al-* — | (. 0.56) *esperar a l'any que ve_* | *que no té re* | *p(e)rò que_* | *que li faran aquesta altra prova_* | *perquè:_*».

b/ Hi ha diversos exemples de canvi de direcció sintàctica, sovint amb reformulació del que s'havia començat a dir (70-71: «*perquè:_* | (... 1.11) *i llavorens aquella noia:_*»; 75-76: «(. 0.10) *i m'ha regalat les gotes que—* | *m'haig de posar unes gotes abans d'anar-hi*»; 79-80: «*s'ha de posar unes:s—* | *dugues menes de gotes*»; 98-99: «[4 *i ens ha dit_* | *i jo li he dit_*».

c/ Entre les línies 98 i 105 es veu una típica seqüència en discurs directe amb gran abundància de verbs de dicció, en què MMM busca d'anar marcant el discurs i mantenint la citació: «[4 *i ens ha dit_*] | *i jo li he dit_* | *dic ai_* | *la Maria Carme ha estat ingressada aquí a Sant Prau_ (sic)* | *i d'urgències_* | *i a Sant Pau diu_* | *m'ho haguéssiu di:t* | (. 0.16) *diu_* | *jo ja l'haguera anat a veure unes quantes vegade:s*».

d/ Invariablement, les UT més llargues d'aquesta transcripció són els fragments de discurs directe reportat: 101: «*la Maria Carme ha estat ingressada aquí a Sant Prau_ (sic)*»; 106: «*jo ja l'haguera anat a veure unes quantes vegade:s*».

Allarg de tota la seqüència narrativa hi ha una construcció conjunta col·laborativa i alhora competitiva entre MMM, que té el domini del torn de parla, CME, que va postulant i matisant alguna de les afirmacions d'MMM, i PPP, que intervé amb petites opinions i preguntes. MMM recupera sempre ràpidament el torn amb recursos com la repetició (76-77: «*abans d'anar-hi*») o un marcador discursiu contrastiu (85 «*[bueno:\]*»). Entre 90 i 99 hi ha una superposició de veus perquè PPP interromp MMM amb una pregunta que MMM respon i que PPP fa posteriorment a CME, i també en aquest cas MMM recupera el torn amb el concurs de la insistència en els verbs de dicció.

Aquest fragment és una mostra de l'enorme versatilitat del discurs oral, adaptable i flexible—*coreogràfic* en termes de Halliday (1985b)—, estructurat en unitats entonatives, al damunt de les quals es dosifica la informació i a través de les quals s'articula la interacció, amb una participació imprescindible de les estructures sintàctiques, que, malgrat tot, resten supeditades a la prosòdia i a la successió informativa. Els mots es relacionen sintàcticament i semànticament entre si, però els recipients on es col·loquen no són proposicions ni oracions, sinó UT delimitades per pauses i constituïdes per corbes melòdiques—que, d'altra banda, transmeten significats i actituds que aquí ens hem d'imaginar perquè no les podem sentir.

5. LES CATEGORIES GRAMATICALS: L'ESTIL VERBAL

La gramàtica de la llengua oral comparteix amb la de l'escrita les mateixes categories o parts de l'oració—excepte l'oració mateixa. La freqüència d'aparició que hi tenen aquestes categories i la funció discursiva que hi desenvolupen, però, són molt diferents. A l'exemple *ad hoc* que hem ofert abans («*El jove atractiu va intervenir amb significativa eloqüència*» i «*i el tio era jove | i era guapo, eh?, el tio | i va parlar, buf, que en sabia la hòstia! | que tothom es va quedar | amb la boca oberta... | així, mirant-se... | uau, que bé que parla!*»), ja s'hi podia veure algunes d'aquestes tendències: predomini dels verbs, més adjectius predicatius, més connectors, etc. Per concretar-les més, n'ofereim unes dades quantitatives a la taula 3 (Castellà 2002 i 2004).

Taula 3 - Les categories gramaticals en la llengua oral –informal i formal– i escrita

CATEGORIES	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Noms	13,4 %	19,9 %	24,5 %
Verbs	17,5 %	13,9 %	9,4 %
Adjectius predicatius	2,2 %	1,1 %	0,9 %
Adjectius atributius	0,8 %	4,7 %	9,2 %
Adverbis en <i>-ment</i>	0,2 %	1,2 %	1,0 %
Preposicions febles	8,8 %	14,7 %	17,0 %
Preposició <i>de</i>	3,8 %	7,3 %	9,5 %

Aquesta taula, com ja hem vist en la núm. 2, reuneix dades dels dos gèneres extrems dins de l'oralitat: la conversa quotidiana i la classe magistral. La classe magistral –en aquest cas, universitària– és una mostra de discurs oral monologat, formal, especialitzat, en públic i amb un entorn fortament institucionalitzat (estudis oficials, exàmens i notes, convencions socials de comportament a l'aula, diferència d'edat habitual entre docent i estudiants, prestigi social del saber, etc.). La llengua oral formal en general tendeix a aproximar-se a les característiques lingüístiques de l'escriptura, tant pels factors que acabem d'esmentar, com per la voluntat patent de l'orador de construir els enunciats imitant l'estil sintàctic de l'escriptura –encara que mai no ho arribi a aconseguir del tot. Aquesta tendència de la classe es veu reflectida en les xifres, en què, tot i separar-se notablement de la conversa, manté una posició intermèdia entre oralitat i escriptura. La franja que va de les dades de la conversa a les de la classe magistral la podem considerar provisionalment el camp d'abast de la llengua oral en català, a l'espera que més estudis quantitius el confirmin o l'ampliïn.

El tret principal que es desprèn de la taula 3 és el predomini del verb com a categoria més emprada en la llengua oral col·loquial (17,5 %), amb els noms en segon lloc (13,4 %) i un ús escàs dels adjectius (3,0 %), la majoria dels quals són predicatius (2,2 %), complements del verb i no del nom. Les posicions canvien en la classe magistral: els noms ocupen la primera posició (19,9 %) i el nombre de verbs (13,9 %) és fins i tot superat per les preposicions febles (14,7 %) –fenòmens que s'accentuen en

la prosa acadèmica. El conjunt de la configuració categorial de predomini del sintagma verbal, típic de l'oralitat espontània, ha estat anomenat *estil verbal*, en contraposició amb l'*estil nominal*, construcció basada en el sintagma nominal, típica de l'escriptura i de les formes d'oralitat que s'hi aproximen –Halliday (1985b), tot i que, segons Salvador (2000: 70), aquests termes provenen d'un treball de R. Wells de 1958.

L'expressió oral prefereix l'acció verbal perquè permet la concreció del temps, el mode i l'aspecte, és a dir, l'acotació d'íctica o narrativa de l'enunciat. A més, el nombre elevat de verbs i de clàusules breus s'adapta millor a l'estructuració en UT. I això arrossega tota la resta: si hi ha més verbs, hi ha més complements verbals: més adjectius predicatius, més sintagmes preposicionals dependents del verb i més oracions subordinades complements del verb. La llengua oral formal –i l'escripta–, en canvi, tendeixen a explicar les idees i els fets d'una manera més estàtica i abstracta, amb els conceptes agrupats al voltant dels noms en sintagmes nominals llargs que sovint inclouen sintagmes preposicionals introduïts per la preposició *de*.¹⁰ Un exemple (*ad hoc*) que presenta la transformació més típica de funcions sintàctiques d'un estil a l'altre és *En Ricard ha fet un dels cims més alts* → *La consecució d'en Ricard d'un dels cims més alts*, en què el verb es canvia per un substantiu abstracte resultant d'una nominalització, els subjectes i el complement directe passen a ser sintagmes preposicionals complements del nom introduïts per la preposició *de* i la clàusula es converteix en un sintagma nominal, sense l'ancoratge d'íctic del verb en forma personal.

A continuació presentem dos fragments, un de conversa quotidiana i un altre de prosa acadèmica, per a la comparació entre l'estil verbal i l'estil nominal. Tots dos textos tenen 157 mots i hi hem assenyalat els noms amb negreta, els verbs amb cursiva i els adjectius i els complements del nom introduïts per la preposició *de* subratllats.¹¹

10. Halliday (1985a i 1985b) ho explica d'una manera metafòrica: la llengua oral empra més verbs perquè ella mateixa és més mòbil, és discurs i procés en moviment, és coreogràfica (com una dansa). La llengua escrita té més noms perquè ella mateixa és fixa i estàtica, és producte perfet, és cristal·lina (com el diamant). Cada mode reflecteix les característiques del medi físic on es realitza –recorda, des d'una perspectiva diferent, McLuhan: *the medium is the message*.

11. Aquest fragment oral no té el mateix format de transcripció –aquest és més simple– que el que ha sortit unes pàgines abans, perquè no forma part del *COC* del *CUB*. Prové d'un recull inicial d'aquest corpus de la UB, però finalment no hi va ser inclòs. Tant aquest com el que s'ha comentat anteriorment, formen part de la mostra de Castellà (2002). En la conversa hi participen tres interlocutors, MAR, IMM i, tangencialment, RUT. En aquest passatge MAR, en col·laboració-competència amb IMM, explica a RUT unes circumstàncies sobre la compravenda d'una casa per part d'uns tercers. El fragment de prosa acadèmica és un breu passatge d'un llibre d'Història d'Àsia Oriental i tracta sobre l'aparició de la idea d'imperi a la Xina antiga.

- 48 MAR: encara que ell ho *volia* per *tirar-ho*\
49 IMM: bueno però això no *importa*\
50 però ells *tenien* allà una *casa*\
51 MAR: exacte\
52 i aleshores el *cas és* que *van*_
53 IMM: això *és valorar* la *finca*_
54 i llavon-
55 la *finca*_
56 *finca* i *casa val* tant_
57 i llavòrens_
58 MAR: mhm\
59 IMM: això_
60 es *valora* el *terreny* i la *resta s'ha d'afegir*\
61 MAR: el *cas és* que *van anar* a *mirar* el *terreny de V* _
62 IMM: i els hi *va agradar*\
63 MAR: i *van decidir* que sí\
64 que se n'*anaven*\
65 IMM: bueno_
66 *és* que allà *estarien sols*\
67 MAR: que se n'*anaven* a *V*_
68 perquè_
69 perquè bueno_
70 perquè aquella *casa*_
71 ells se l'*havien trobat feta*_
72 i aquesta se la *farien* a *mida*\
73 i se la *farien* al seu *gust*_
74 i no *sé* què_
75 i com que_
76 no *tenien pressa*_
77 IMM: i a més que *són*_
78 MAR: perquè ademés_
79 IMM: ah_
80 no *tenien pressa*\
81 MAR: no_
82 *tenien*_
83 *pressa*\
84 o *sigui*_
85 el *senyor* aquest_

- 86 els hi *deia* que_
 87 IMM: *haguessin pogut estar*_
 88 fins que *hagués acabat* la casa\
 89 MAR: sí\
 90 sí\
 91 o *sigui* que sí_
 92 RUT: sí/”

“I això ens porta a la segona consideració: la idea imperial no era immanent al món xinès. Certament, la tradició confuciana parlava d’una unitat primigènia, i concebia el passat com una edat d’or en què emperadors virtuosos governaven per damunt de tots. Però cal no oblidar que tots aquests textos van ser elaborats pocs segles abans de la implantació de l’imperi i que tots ells van ser seriosament manipulats durant els Han, és a dir, quan l’imperi era ja una realitat. (...) Però el tombant de segle marcarà una clara diferència: i no és casualitat que els primers enunciats de la necessitat d’un poder únic apareguin en els escrits de Xunzi –el que seria mestre de Li Si i Han Fei– i en l’obra recopilada per Lü Buwei –el que seria el primer gran canceller del rei de Qin–, el Lushi Chunqiu: tots dos eren persones properes a Qin, l’estat que realitzaria la idea imperial.”

Es pot apreciar a simple vista l’abundància de verbs en el discurs oral i la de noms, adjectius i complements del nom encapçalats per la preposició *de* en l’escrit. En concret, el fragment de conversa té 30 verbs, 20 noms, 2 adjectius –tots dos predicatius– i 1 sintagma preposicional complement del nom amb *de*. El de prosa acadèmica, en canvi, té 17 verbs, 42 noms, 12 adjectius –1 de predicatiu i 11 d’atributius– i 9 sintagmes preposicionals complements del nom amb *de*. En el primer, el pes recau bàsicament sobre els verbs, que són els pivots al voltant dels quals es construeix la sintaxi i s’organitza la informació. En el segon, els noms i els sintagmes nominals prenen el protagonisme i són els principals acumuladors del significat i els pals de paller de l’organització sintàctica –per exemple, a «*i no és casualitat que els primers*» s’inicia una clàusula subordinada substantiva de subjecte que arriba, tres línies i 49 paraules més avall, fins a «*Lushi Chunqiu*». El caràcter verbal de l’oralitat i el nominal de l’escriptura són la manifestació lingüística patent de dues formes de relació social i de dues maneres de representar la realitat en la ment humana.

6. LA COMPOSICIÓ CLAUSAL: SUBORDINACIÓ I ORALITAT

La visió dels mecanismes de composició oracional ha estat tradicionalment que la llengua oral té més oracions juxtaposades i coordinades que subordinades, al contrari que l'escriptura, en la creença que la subordinació implica una complexitat amb què la simplicitat de l'oralitat no pot acordar-se –pressupòsits, especialment aquest darrer, d'una gratuïtat notòria. El cas és que la dissociació de subordinació i oralitat no és certa del tot, però tampoc no és falsa, sinó que cal matisar-la, com exposarem a continuació. Les xifres comparatives de les formes de composició clausal (subordinació, interordinació i coordinació), d'acord amb Castellà (2002 i 2004), són les que es presenten a les taules 4 i 5.¹²

Aquestes dues taules reflecteixen càlculs de caràcter molt diferent. En primer lloc, la taula 4 expressa tants per mil sobre el total de mots i, per tant, reflecteix l'aparició de nexes i construccions sintàctiques respecte del total de la mostra de cada gènere. S'hi pot veure com la llengua oral recolza més en la subordinació (49,1 ‰) i en la interordinació (18,0 ‰) que no pas en la coordinació clausal (16,5 ‰), cosa que desmenteix el postulat tradicional del predomini de la coordinació en l'oralitat. I pel que fa al total de la coordinació, és la llengua escrita la que en fa un ús lleugerament més alt (27,3 ‰), ja que la coordinació sintagmàtica hi és molt habitual com a mitjà d'acumulació d'informació en el sintagma nominal. El nombre de clàusules subordinades de la conversa quotidiana és menor (49,1 ‰), però no espectacularment menor que en la prosa acadèmica (58,2 ‰), i si es tenen en compte les interordinades (18,0 ‰) –moltes de les quals eren tradicionalment considerades subordinades–, de la suma en sortiria pràcticament el mateix nombre per a la conversa i la prosa. La que destaca clarament, en canvi, és l'altra forma de llengua oral, la classe magistral, que abandona la seva habitual posició intermèdia i té l'índex de subordinació més alt de tots tres gèneres (67,5 ‰).

12. El grup de les interordinades es delimita d'acord amb els criteris de Cuenca (1991) i agrupa part de les coordinades i moltes de les antigues subordinades adverbials: adversatives, condicionals, concessives, causals, consecutives contínues i finals.

Taula 4 - Composició clausal en la llengua oral –informal i formal– i escrita (sobre total de mots)

COMPOSICIÓ CLAUSAL *	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Subordinació substantiva	33,4 %	32,8 %	24,3 %
Subordinació adjectiva	8,8 %	24,5 %	22,6 %
Subordinació adverbial	6,9 %	10,2 %	11,3 %
Total subordinació	49,1 %	67,5 %	58,2 %
Interordinació	18,0 %	10,9 %	8,3 %
Coordinació sintagmàtica	9,3 %	9,7 %	20,6 %
Coordinació clausal	16,5 %	15,2 %	6,7 %
Total coordinació	25,8 %	24,9 %	27,3 %
Total composició clausal **	83, 6 %	93, 6 %	73, 2 %

* Xifres en tants per mil sobre el total de mots. ** Sense la coordinació sintagmàtica.

Taula 5 - Composició clausal en la llengua oral –informal i formal– i escrita (sobre total de clàusules)

COMPOSICIÓ CLAUSAL *	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Total subordinació	28,0 %	48,6 %	61,9 %
Interordinació	10,3 %	7,9 %	8,8 %
Coordinació clausal	9,4 %	10,9 %	7,1 %
Total composició clausal **	47,7 %	67,4 %	77,8 %

* Xifres en tants per cent sobre el total de clàusules. ** Sense la coordinació sintagmàtica.

Pel que fa al tipus de subordinació, en congruència amb la tendència verbal o nominal de cada mode, la subordinació substantiva és més habitual en els gèneres orals (33,4 % a la conversa i 32,8 % a la classe) i l'adjectiva ho és en el gènere escrit (a la classe i 22,6 en la prosa). La classe magistral, però, trenca la seva adscripció natural a l'oralitat i s'aparella (24,5 %), i fins i tot depassa, la prosa acadèmica, mentre que en la conversa hi té una aparició realment escassa (8,8 %). En la subordinació adjectiva sembla que preval el caràcter acadèmic dels textos per davant del mode.

En el conjunt dels nexes i construccions de composició clausal, crida l'atenció que sigui el gènere escrit el qui en tingui un nombre menor (73,2 %), que la conversa el superi (83,6 %) i que la classe magistral ocupi la primera posició (93,6 %). L'explicació per a la conversa és, sens dubte, en l'alt nombre de clàusules, que necessiten relacionar-se per diversos mitjans cohesius, i la connexió és sens dubte un dels més immediats. I per a la classe magistral, la raó és probablement en la producció *on-line* d'un discurs oral que en ser monologat necessita més nexes per anar relacionant les clàusules entre si, i més si és una mena d'oralitat construïda amb la voluntat d'incorporar l'estil lèxic i sintàctic de l'escriptura —és a dir, com ocorre en tants aspectes de la conducta humana, l'interès per assemblar-se a algú o a alguna cosa condueix a depassar el model.

Les proporcions canvien, i molt, a la taula 5, on els càlculs són respecte del nombre total de clàusules de cada gènere. Lògicament, com que la llengua oral té més clàusules, el denominador augmenta i les xifres s'aprimen. Així, el percentatge de clàusules subordinades en la conversa es redueix al 28,0 %, el de la classe magistral al 48,6 % i el de la prosa acadèmica puja fins al 61,9 %. Globalment, només la meitat (47,7 %) de les clàusules de la conversa quotidiana estableixen relacions sintàctiques estructurals, mentre que un 77,8 % de les de la prosa acadèmica es construeixen per aquests mitjans. Per tant, també és encertada la percepció tradicional que l'escriptura recolza més en la subordinació i en la sintaxi a l'hora de construir els enunciats.

En resum, sense que la subordinació sigui un recurs poc emprat en la llengua oral, és en l'escriptura on adquireix un major protagonisme en l'arquitectura de l'oració: gairebé dues tercers parts de les oracions s'hi construeixen amb aquest recurs. En canvi, els nexes de subordinació i d'interordinació són més habituals en xifres totals en la llengua oral, i la coordinació no hi és pas l'estructura més emprada i la subordinació la menor —al contrari, és aquesta darrera qui la triplica en la conversa i la quadruplica en la classe magistral.

7. LA CONNEXIÓ TEXTUAL: ORGANITZACIÓ I POLIVALÈNCIA

La connexió textual és una funció que exerceixen tres classes de mots: a) algunes conjuncions: *i, però, perquè*, etc.; b) els marcadors o connectors parentètics: *bé, doncs, per tant, a més, per exemple*, etc.;¹³ i c) algunes interjeccions: *i tant, d'acord, saps?, ja, eh?, a veure*, etc. El discurs oral és, amb tota claredat, el terreny més propici per a la connexió textual, com pot veure's a la taula 6 (Castellà 2002 i 2004).

La taula 6 rebutja la hipòtesi d'alguns estudis en el sentit que els recursos prosòdics i contextuals de l'oralitat haurien de tenir com a conseqüència un ús menor dels elements de connexió textual.¹⁴ Ben al contrari, els connectors textuais són set vegades més emprats en la conversa (56,8 %) que en la llengua escrita (7,5 %), i la classe magistral hi ocupa una posició intermèdia (29,0 %). Ara bé, pel que fa a la varietat de connectors, la desproporció és gran: els connectors de la prosa acadèmica es repeteixen una mitjana de 3,5 vegades, mentre que els de la conversa ho fan una mitjana de 30,8 vegades. A més, hi ha una especialització d'uns grups de connectors textuais per a cada gènere. Així, a la conversa hi abunden *i, bueno, però, vull dir, llavors, eh?, ah, (és) clar, home, oh, no?, mira, saps?, ja, i ja està i a veure*; a la classe magistral *és (a) dir, bé, per tant, de fet, ara, eh?, no?, mh?* i *(és) clar*; i a la prosa acadèmica *d'altra banda i en efecte*.

13. M. Josep Cuenca ha dedicat diversos treballs a definir aquesta unitat. Les presentacions més generals són a Cuenca (2002 i 2006). Els connectors parentètics poden desenvolupar una funció de matisació intraoracional o bé de connexió textual.

14. És el que es dedueix, per exemple, de les paraules de Portolés (1998: 126-127) quan, en remarcar la poca varietat dels connectors en la conversa, afirma que «*en el coloquio (...) el contexto es infinitamente más rico que en la lectura. Por consiguiente (...) se podrá disminuir lo dicho, ya que el contexto suplirá esta carencia*». L'encert de Portolés és total sobre la varietat dels connectors textuais, però no sobre el nombre d'ocurrències.

Taula 6 - Connexió textual en la llengua oral –informal i formal– i escrita

CONNEXIÓ TEXTUAL *	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Conjuncions en usos textuais	20,7 ‰	4,2 ‰	2,2 ‰
Marcadors parentètics en usos textuais	20,0 ‰	11,9 ‰	5,2 ‰
Interjeccions en usos textuais	16,1 ‰	12,9 ‰	0,1 ‰
Total connexió textual	56,8 ‰	29,0 ‰	7,5 ‰

* Xifres en tants per mil sobre el total de mots.

La composició clausal i la connexió textual es combinen per aconseguir l'objectiu de la cohesió textual: que els enunciats d'un text estiguin relacionats entre si de diverses maneres, per la forma, pel significat i pel sentit, perquè arribin al receptor amb més facilitat per a la interpretació. Des d'aquest punt de vista, considerant conjuntament els recursos connectius oracionals i textuais, els resultats són els de la taula 7.

Taula 7 - Elements connectius en la llengua oral –informal i formal– i escrita (sobre total de mots i de clàusules)

CONNEXIÓ TEXTUAL *	Conversa quotidiana	Classe magistral	Prosa acadèmica
Nombre absolut de mots	27.254	26.374	26.468
Nombre absolut de clàusules	4.769	3.666	2.488
Nombre absolut d'elements connectius	3.826	3.234	2.137
Percentatge d'elements connectius sobre el total de mots	14,0 ‰	12,3 ‰	8,1 ‰
Percentatge d'elements connectius sobre el total de clàusules	80,2 ‰	88,2 ‰	85,7 ‰

D'acord amb aquesta taula, la intervenció dels elements connectius i, per tant, el nombre de clàusules que són connectades per algun mitjà formal, és similar en tots tres gèneres, si bé en termes absoluts hi ha molts més connectors en la llengua oral que en l'escrita –i probablement també per això trobàvem més mots gramaticals en l'oral. I si es té en compte que la majoria d'aquests connectors relacionen entre si dues o més clàusules, el nombre de clàusules no connectades per cap recurs formal ha de ser ben minso –i llavors encara ho podrien ser per altres elements de cohesió. A més, en el cas de l'oralitat, les estructures melòdiques i els altres llenguatges de la multimodalitat afegeixen encara més cohesió al conjunt. La conclusió és que el text oral informal, el formal i l'escrit estan cohesionats en una mesura similar, si bé amb procediments diferents.

D'altra banda, com indica el títol d'aquest apartat, l'organització discursiva de l'oralitat està relacionada amb la polivalència. En el discurs oral, el parlant sent la necessitat d'assenyalar on comencen i on acaben les UT, els torns de parla i els moviments interactius i informatius, i sovint també quina relació mantenen entre si, per guiar l'oient en el procés de comprensió. O, dit des d'una perspectiva més dinàmica, sent la necessitat d'anar deixant marques als punts on s'han pres les *decisions* en l'organització *on-line* del discurs. Aquesta funció de balisatge, demarcativa, organitzativa i connectiva alhora, o més l'una o l'altra segons el cas, pot ser exercida tant pels nexes oracionals i els connectors textuais –elements als quals els és pròpia– com per altres unitats lingüístiques que la realitzen de manera menys intrínseca o, fins i tot, per la posició que ocupen en un moment determinat.

Uns bons exemples d'això els constitueixen les interjeccions no connectives (expressives i fatigues), que col·locades a l'inici o al final d'un torn de parla coincideixen i alhora poden indicar un nou moviment en l'organització de la conversa. També els omplidors –o mots *crossa*–, que tenen la funció d'omplir un buit provocat per una vacil·lació i, per tant, són alhora la indicació i el rastre que en aquell punt s'està realitzant una operació d'organització discursiva, una reformulació, etc. O les expressions temporals (*llavors, aleshores, després*, etc.), que encara que formen part de la clàusula com a constituents, i per tant no són connectors parentètics d'acord amb les lleis de la sintaxi, exerceixen també una funció organitzativa en les seqüències narratives.¹⁵ Altres elements a tenir en consideració són algunes formes del verb *dir*: les formes (pseudo)interjectives *diem, diguem, diguéssim* i *diríem*; les construccions estructurades *vull dir que, és a dir que, anava a dir* i *volia dir*; i els pivots de la presentació del discurs

15. La classificació de Cuenca (2002) dels connectors textuais no inclou cap apartat per al significat temporal, perquè aquests elements, per més que siguin perifèrics, no són independents de l'estructura de l'oració que els acull ni tenen un grau suficient de gramaticalització i, per tant, no reuneixen els requisits per ser connectors parentètics.

directe *dic* i *diu*. I també hi ha formes semiestructurades com *és que*, *jo que*, *naturalment que*, *jo sí que*, *l'únic que*, *sort que*, *eh que*, *oi que*, etc., que són considerades marcadors textuais de la llengua oral per alguns autors –els més pragmatistes– i no són admeses com a tals per altres –els més interessats per la perspectiva sintàctica.

La solució per a molts d'aquests casos podria ser definir una funció de *marcatge* o *d'organització discursiva* com un tipus més lax de connexió, no absent del text escrit i fonamental en l'oral, que es podria realitzar per mitjà de múltiples recursos. D'entre aquests, només els elements amb un grau suficient de gramaticalització podrien ser considerats pròpiament connectors, cosa que no trauria als altres la seva potencialitat organitzativa.

A continuació oferim uns breus fragments de conversa i de classe magistral per mostrar-hi diversos aspectes del que acabem de comentar sobre els connectors textuais i el marcatge discursiu de la llengua oral. Hi assenyallem en negreta tots els elements que comentarem més avall, amb negreta subratllada els connectors parentètics i les interjeccions connectives de la llista de Cuenca (2002) i amb negreta cursiva les ocurrences de les conjuncions *i* i *perquè*.¹⁶

- 159 MAR: o sigui _
160 *i* devia pensar que era un bon tracte_
161 *i sí sí*
162 *i* el van fer\
163 *i* se'n van anar\
164 *perquè a més* _
165 **ja tampoc** aquelles cases_
166 tenien el valor sentimental que tenien abans_
167 *perquè* se n'havia anat la_
168 la iaia s'havia mort_
169 les_
170 IMM: **ja**
171 *i* les germanes s'ho havien venut\
172 MAR: les germanes_
173 se n'havien anat_
174 *i* havien deixat_
175 *i total ja*_
176 **vull dir** _

16. Aquests dos textos tampoc no segueixen les convencions del *COC*. El primer és un altre fragment de la mateixa conversa anterior. I el segon és un fragment d'una classe magistral d'Història, enregistrada i transcrita per l'autor d'aquest article.

177 no era lo que era abans\
178 IMM: **és clar**\
179 MAR: **a més** _
180 **a més** _
181 SC s'havia fet gran_
182 **perquè** allò_
183 es veu_
184 que abans era_
185 era ajardinat_
186 *i* era_
187 als_
188 afores de SC\
189 ANT: com ara és V_
190 **diguéssim**\
191 MAR: **com ara és** V\
192 *i* amb el temps_
193 ja no_
194 IMM: va quedar al mig\
195 MAR: **va quedar al mig**_
196 **o sigui que** anava molt bé_
197 **perquè** estaven a prop de tot_
198 *i* tenien l'estació_
199 al costat\

9531 **bé** _
9532 **toca començar a parlar de** coses una mica més complexes_
9533 **cada vegada** ho són una mica més_
9534 **ara en aquest cas** és de les formes_
9535 de les formes d'organització_
9536 de les formes d'organització social\
9537 **i aquí també començaré** de les més senzilles a les més complexes **eh**/
9538 **per començar amb** les més senzilles_
9539 es tractaria de començar per les que responen_
9540 a unes diferències suposadament físiques entre uns homes i altres_
9541 **és a dir** _
9542 a les que fan referència al al doble grup de conceptes raça i esclavitut\
9543 **per entendre'ns**_
9544 **quan eee quan parlem de** l'organització de la desigualtat_

- 9545 en grups com bandes_
- 9546 el tema és un tema que es podria reduir_
- 9547 pràcticament al mateix_

Com es pot veure, tant en el fragment de conversa com en la classe hi han aparegut diversos elements que contribueixen a l'organització del discurs –tot i que en la classe s'observa un paper més important de la construcció sintàctica. La gran majoria d'aquests elements han aparegut a l'inici de la UT i, en la conversa, a l'inici també del torn de parla. L'adscripció categorial i els matisos en la funció discursiva són diversos.

En primer lloc, hi hem assenyalat diversos connectors parentètics (a la conversa: 159 *o sigui* reformulació parafràstica, 164 *a més* continuïtat, 175 *total* conclusió, 176 *vull dir* reformulació parafràstica, 179 i 180 *a més* continuïtat; a la classe: 9531 *bé* continuïtat, 9541 *és a dir* reformulació parafràstica) i dues interjeccions connectives (178 *és clar* assentiment, 9537 *eh!* petició de confirmació), la segona en la seva típica posició de final d'UT, i la forma (pseudo)interjectiva *diguésem* (190). Com indicaven les xifres de la taula 6, els connectors textuals són més habituals en la conversa –hi són una part imprescindible.

Pel que fa a les conjuncions *i* (160, 161, 162, 163, 171, 174, 175, 186, 192 i 198, i a la classe, 9537) i *perquè* (164, 167, 182 i 197), la primera ha aparegut en una de les típiques seqüències d'UT iniciades reiterativament per l'enllaç additiu (de 160 a 163). En alguns dels usos d'aquestes conjuncions sembla difícil d'escatir –i, com argumentarem a continuació, potser tampoc no és essencial– si donen lloc a una clàusula complexa o si són casos de connexió textual (p. ex., el *perquè* de 167 sembla clarament clausal, mentre que el de 182 pot ser més difícil d'assegurar). En tot cas, en totes les ocurrències s'han situat a inici d'UT.

Ja en l'apartat de la diversitat i polivalència de les formes, al fragment de classe magistral hi han aparegut força expressions amb el verb *començar* (9532 *toca començar a*, 9537 *i aquí també començaré*, 9538 *per començar*), que a parer nostre són bons exemples de la funció organitzadora de peces lèxiques dins de clàusules regulars. En un cas, a més, hi ha al costat el verb *parlar* (9532 *toca començar a parlar de*) en un ús autoreferencial –també n'hi ha un altre de tot sol a 9544 *quan eee quan parlem*. Hi ha en darrer lloc, diversos díctics discursius (9534 *ara en aquest cas*, 9537 *i aquí també començaré*), la forma estructurada *o sigui que* (196), repeticions (189-191, 194-195) i altres elements esparsos (161 *sí sí*, 165 *ja tampoc*, 170 *ja*, 9543 *per entendre'ns*). I a això cal afegir-hi la tendència de tots aquests elements a acumular-se en dues o tres UT successives, com a 159-165, 174-180, 189-192, 195-198, 9531-9534, 9537-9838 i 9543-9544.

Globalment, aquests fragments, ben breus, ens mostren a bastament l'ús de recursos de diverses menes que acompanyen el desenvolupament del discurs –i potser

el més destacable és que en molts moments fa la impressió que més que connectar o organitzar, assenyalen l'organització. Per al parlant hi ha un objectiu principal: que cada UT i cada torn de parla es relacioni amb l'anterior, que hi hagi una continuïtat i, sobretot, assenyalen aquesta continuïtat, encara que hagi de ser de manera reiterativa. Els elements que hi intervenen són, com hem dit, de naturalesa categorial diferent i tenen en comú la polivalència, la qualitat de comodins, que tan «còmoda» resulta per a l'usuari i tan complexa per a l'analista, i la mobilitat, la capacitat per fer fluid, per discórrer en el joc o en la dansa de les paraules.

En aquest context, i especialment en la conversa, el paper de la sintaxi s'aprima: és imprescindible per a la construcció de cada sintagma i cada clàusula, però en la interrelació entre enunciats esdevé secundària. I per això, la consideració d'un mot com a nexa de composició oracional o, més enllà de l'oració, com a connector textual, que és una distinció essencial en la sintaxi de l'escriptura, on l'oració és la unitat central, podria esdevenir també secundària per a la gramàtica de l'oralitat. La funció discursiva dominant s'hi exerceix per altres mitjans, que la gramàtica de la llengua ha d'abordar.

8. LA LLENGUA ORAL I LA QÜESTIÓ DE LA COMPLEXITAT

En els anys 2005 i 2007 es van complir cinquanta anys de dues fites cabdals per a l'estudi del llenguatge en la segona meitat del segle xx. La primera, les cèlebres conferències *The William James Lectures* de J. L. Austin a la Universitat de Harvard, que es van publicar pòstumament el 1962 sota el conegut títol *How to Do Things with Words*. El segon, la publicació de *Syntactic Structures* de N. Chomsky, que van significar el tret de sortida de la lingüística generativotransformacional. Totes dues obres han donat lloc a vigoroses línies de recerca, pragmàtica i sintàctica, entre les quals no s'ha sabut o no s'ha pogut trobar prou punts de contacte. L'estudi de l'oralitat hauria de ser l'oportunitat per posar en relació la tradició funcional i la formal en l'estudi gramatical.

Una de les innovacions d'Austin en la filosofia va ser l'interès pel llenguatge quotidià, en el convenciment que en allò aparentment obvi i simple s'hi amaga la complexitat del que és intrínsecament humà. Qüestionava així la tendència cultural i científica tan arrelada de relacionar l'oralitat i la quotidianitat amb la simplicitat, i, sobretot, l'autolimitació de la filosofia als enunciats i les regles de la lògica.

La complexitat de la llengua escrita, més enllà de raons socials, sembla demostrada per l'evident dificultat en l'aprenentatge de l'escriptura, que demana anys de dedicació, en contrast amb la facilitat extraordinària amb què s'aprèn –es desenvolupa– la llengua oral des de l'edat més tendra. L'equació «a més dificultat, més complexitat», però, és massa elemental i no funciona en aquest cas, perquè l'oralitat és constitutiva de l'ésser

humà, i no és fàcil perquè sigui simple sinó perquè és la forma de llenguatge per a la qual la nostra cognició ha estat dissenyada: és la forma natural de llenguatge. L'escriptura, en canvi, és una potencialitat afegida, extraordinàriament atractiva i productiva, intrínsecament humana, però no «natural» en el mateix sentit que l'oralitat, i per això demana un gran esforç d'aprenentatge. Per fer-se cabal de la complexitat del que és oral, només caldria imaginar que fos a la inversa, que als dos anys els infants comencessin a escriure espontàniament i que s'hagués anar a escola per estudiar i aprendre el reconeixement i l'articulació dels sons, la corba melòdica, la delimitació en unitats tonals, les regles de la conversa, el funcionament dels connectors textuais i tota la mòbil, complexa i no del tot predictable organització del discurs oral. Seria quasi inassolible...

Si la lingüística computacional segueix en la mateixa línia de progrés que fins ara, aviat es podrà preparar el cervell electrònic d'un robot perquè entengui i aprengui les regles de la sintaxi completa d'una llengua. Podrà produir un nombre infinit d'oracions gramaticalment ben formades –i això és molt important!–, però no sabrà emprar els marcadors discursius o les interjeccions, ni sabrà participar en els jocs i les subtils d'una conversa real –ni de la literatura –, perquè tot això és part d'una matèria molt més complexa.

La llengua oral, en definitiva, no és simple, ni fragmentària, ni restringida, ni caòtica, ni un esberrany, ni poc cohesionada: és el producte de mil·lennis d'evolució de l'espècie humana i és just com ha de ser –perquè, si no, els humans ja l'hauríem canviada. És important, doncs, estudiar-la per si mateixa i des de si mateixa, amb tota la seva esmunyedissa, a voltes enutjosa, i irreductible complexitat.

JOSEP M. CASTELLÀ LIDON
Universitat Pompeu Fabra

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARACIL, L.V. (1978) «Remarques al projecte “Manual de llengua catalana”», dins ARACIL, L. V., *Papers de sociolingüística*, Barcelona, La Magrana, 1982.
- BIBER, D. (1988) *Variation across Speech and Writing*, Cambridge, Cambridge University Press.
- BLANCHE-BENVENISTE, C. (1991) «Analyses grammaticales dans l'étude de la langue parlée», dins DAUSENDSCHON, G.-U., GÜLICH, E. i KRAFFT, U., eds., *Linguistische*

- Interaktionsanalysen: Beiträge zum 2. Romanistentag 1987*, pp. 1-18, Tübingen, Niemeyer.
- BRIZ, A. (1998) *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmatogramática*, Barcelona, Ariel.
- CARTER, R. i MCCARTHY, M. (1995) «Grammar and the Spoken Language», *Applied Linguistics*; 16:2, pp. 141-158.
- CASTELLÀ, J. M. (2002) *La complexitat lingüística en el discurs oral i escrit: densitat lèxica, composició oracional i connexió textual*, tesi doctoral, Institut Universitari de Lingüística Aplicada, Universitat Pompeu Fabra, *TDX - Tesis Doctorals en Xarxa* (CBUC, CESCA, DURSI), <http://www.tdcat.cesca.es/>.
- (2004) *Oralitat i escriptura: dues cares de la complexitat en el llenguatge*. Barcelona, Curial/Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CHAFE, W. (1992) «Information Flow in Speaking and Writing», dins DOWNING, P.; LIMA, S. i NOONAN, M., eds., *The Linguistics of Literacy*, pp. 17-29, Amsterdam, Benjamins.
- (1994) *Discourse, Consciousness, and Time. The Flow and Displacement of Conscious Experience in Speaking and Writing*, Chicago, The University of Chicago Press.
- CORTÉS, L. (1986) *Sintaxis del coloquio. Aproximación sociolingüística*, Salamanca, Ediciones de la Universidad de Salamanca.
- CORTÉS, L. i CAMACHO, M. M. (2005) *Unidades de segmentación y marcadores del discurso*, Madrid, Arco-Libros.
- CRYSTAL, D. (1980) «Neglected Grammatical Factors in Conversational English», dins GREENBAUM, S.; LEECH, G. i SVARTVIK, J., eds., *Studies in English Linguistics for Randolph Quirk*, pp. 153-166, Londres, Longman.
- CUENCA, M. J. (1991) *L'oració composta (II): la subordinació*, València, Universitat de València.
- (1996) *Sintaxi fonamental*, Barcelona, Empúries.
- (2002) «Els connectors textuais i les interjeccions», dins SOLÀ, J.; LLORET, M. R.; MASCARÓ, J. i PÉREZ SALDANYA, M., eds., *Gramàtica del català contemporani*, vol. 3, cap. 31, pp. 3173-3237, Barcelona, Empúries.
- GOODWIN, C. (1994) «Sentence Construction within Interaction», dins QUASTHOFF, U.M., ed., *Aspects of Oral Communication*, p. 198-219, Berlín, De Gruyter.
- HALLIDAY, M. A. K. (1979) «Differences between Spoken and Written Language: Some Implications for Literacy Teaching», dins PAGE, G.; ELKINS, J. i O'CONNOR, B., eds., *Communication through Reading: Proceedings of the 4th Australian Reading Conference*, pp. 37-52, Adelaida, Australian Reading Assotiation.
- (1985a) *An Introduction to Functional Grammar*, Londres, Arnold.
- (1985b) *Spoken and Written Language*, Oxford, Oxford University Press, 1990. (Primera publicació: *Spoken and Written Language*, Deakin University, 1985.)

- HIDALGO, A. (1997) *La entonación coloquial. Función demarcativa y unidades del habla*, València, Universitat de València.
- LABOV, W. (2000) *Principles of Linguistic Change. Volume II: Social Factors*, Oxford, Blackwell.
- MARSLÉN-WILSON, W. D. (1976) «Linguistic Descriptions and Psychological Assumptions in the Study of Sentence Perception», dins WALES, R. i WALKER, E.T., eds., *New Approaches to Language Mechanism*, Amsterdam, Benjamins.
- MILLER, J. (1995) «Does Spoken Language Have Sentences?; Essays in Honour of Sir John Lyons», dins Palmer, F.R., ed., *Grammar and Meaning*, pp. 116-135, Cambridge, Cambridge University Press.
- NARBONA, A. (1995) «Español coloquial y variación lingüística», dins CORTÉS, L., ed., *El español coloquial. Actas del I Simposio sobre análisis del discurso oral, Almería, 23-25 de noviembre de 1994*, pp. 31-42, Almería, Universidad de Almería.
- PAYRATÓ, L. (1988) *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*, València, Universitat de València (2a. edició corregida i amb addicions, 1990).
- PERERA, K. (1984) «Some Differences between Speech and Writing», dins *Children's Writing and Reading. Analysing Classroom Language*, pp. 159-203, Londres, Blackwell.
- PORTOLÉS, J. (1998) *Marcadores del discurso*, Barcelona, Ariel.
- PRIETO, P. (2002a) «Entonació», dins SOLÀ, J.; LLORET, M. R.; MASCARÓ, J. i PÉREZ SALDANYA, M., eds., *Gramàtica del català contemporani*, vol. 1, cap. 11, pp. 393-462, Barcelona, Empúries.
- PRIETO, P. (2002b) *Entonació. Models, teoria, mètodes*, Barcelona, Ariel.
- SALVADOR, V. (1984) «Cap a un nou programa d'investigació en l'àmbit de la lingüística catalana», *Miscel·lània Sanchis Guarner*, vol. 1, pp. 343-348, València, Universitat de València.
- (2000) «L'estil nominalitzat», *Caplletra* 29, pp. 69-82.
- SOLÀ, J.; LLORET, M. R.; MASCARÓ, J. i PÉREZ SALDANYA, M. eds. (2002) *Gramàtica del català contemporani*, Barcelona, Empúries.
- VIANA, A. (1986) «Sobre el català col·loquial», *Els Marges*, 35, pp. 86-94.
- (1990) «Sintaxi i planificació del discurs», *Caplletra* 7, pp. 83-91.